

Aiko Academy Oy
Koulukatu 18
33200 Tampere

LAUSUNTO

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Lausuntopalvelu
Asia: VN/1088/2025

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö 5.8.2025

Lausunnon keskeinen sisältö

Sasky koulutuskuntayhtymän tytäryhtiö Aiko Academy Oy kiittää ministeriötä mahdollisuudesta lausua tilauskoulutukseen ja lukuvuosimaksuihin liittyvästä hallituksen esityksestä.

Aiko Academy Oy on Saskyn 63,33 %:n omistusosuuden lisäksi osaomistajina kolme suomalaista pörssiyhtiötä – Pihlajalinna Oyj, Lassila&Tikanoja Oyj ja Eezy Oyj sekä lähtömaan rekrytointiin ja lähtömaakoulutuksiin erikoistunut Edunation Oy, joiden kanssa olemme yhteistyössä kehittäneet tilauskoulutusprosessia. Tilauskoulutustemme avulla olemme kouluttaneet onnistuneesti osaavaa työvoimaa muun muassa Pihlajalinnan ja Lassila&Tikanojan ja monien muiden suomalaisten työnantajien tarpeisiin.

Pörssiyhtiöitä ohjaavat tunnetusti erittäin tiukat normit, joiden läpäiseminen edellyttää yhteistyökumppaneilta vastuullista, luotettavaa ja eettisesti korkeatasoista toimintaa läpi koko prosessin. Kumppanimme ovat olleet erittäin tyytyväisiä räätälöityjen tilauskoulutusten kautta saadun työvoiman korkeaan osaamistasoon ja yhteistyömalliin. Samoin tilauskoulutusopiskelijamme ovat olleet tyytyväisiä siihen, miten heille on tilauskoulutusten avulla annettu suomalaisen työnantajasektorin tarvitsemaa täsmäosaamista. Todettakoon, että toimintamme tarkoituksena ei ole voiton tavoittelu, vaan suomalaisen yhteiskunnan ja työnantajasektorin palveleminen.

Kannatamme opiskelijoiden oikeusturvan parantamista ja koulutuksen järjestäjän velvollisuutta tiedottaa opiskelijoita heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Ilmenneisiin epäkohtiin tulee puuttua entistä tiukemmin ja niitä tulee poistaa eri toimijoiden ja viranomaisten välisellä tiiviillä yhteistyöllä. Kannatamme jäljempänä esitetyin perustein ja huomioin nykyisen kaltaista lainsäädäntöä, jossa tilauskoulutus voidaan toteuttaa työelämälähtöisesti luotettaviksi todettujen kumppanien ja välittäjäorganisaatioiden avulla.

Näkemyksemme mukaan säädösmuutosvalmistelussa ei ole riittävässä määrin arvioitu nykytilaa ja muutosten vaikutuksia. Hallituksen esityksessä tulisi myös huomioida tilauskoulutusten negatiivisten kokemusten ohella erinomaisesti onnistuneet tilauskoulutukset, joissa ammatillisen koulutuksen järjestäjän ja tilaajan välisiä sopimusehtoja on noudatettu, motivoituneet opiskelijat ovat valmistuneet aikataulussaan ja työllistyneet opintojensa jälkeen Suomeen kohdennetusti työvoimapula-aloille.

Tilauskoulutuksen järjestäjänä meillä on kasvava huoli osaavan työvoiman saatavuudesta. Tilauskoulutusta ja lukuvuosimaksuja koskevat ehdotukset tulevat toteutuessaan heikentämään osaavan työvoiman saatavuutta, johtavat työvoimapulaan etenkin pitkällä aikavälillä ja aiheuttavat kansantaloudellista vahinkoa.

Lausunto koskien ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

Kokemuksemme mukaan tilauskoulutusten kautta on saatu onnistuneesti koulutettua osaavaa työvoimaa työvoimapula-aloille ja siten palveltua suomalaista yhteiskuntaa ja työelämän tarpeita työvoiman saatavuushaasteissa.

Olemme aktiivisella työelämäyhteistyöllä ja jo ennen tilauskoulutusten toteuttamista työnantajien edustajien kanssa käytävällä vuoropuhelulla varmistaneet valmistuneiden opiskelijoiden työllistymistä oman alansa töihin. Tämä on osa tilauskoulutuksen järjestäjän vastuullista toimintaa ja se vähentää olennaisesti opiskelijoiden taloudellisia haasteita, parantaa opiskelijoiden oikeusturvaa ja luo jatkuvuutta koko prosessiin.

Työelämäkumppanimme ovat olleet erittäin tyytyväisiä tilauskoulutusmalliin, tilauskoulutusten kautta tulleiden työntekijöiden korkeaan osaamistasoon ja motivaatioon. Työelämän tarpeita vastaavien tilauskoulutusten mahdollistama opiskelijoiden integraatio ja suomen kielen kehittyminen opintojen aikana lisäävät merkittävässä määrin valmistuneiden opiskelijoiden houkuttelevuutta työmarkkinoilla ja sitoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kokemuksemme ja työnantajasektorilta saamamme palautteen mukaan lähtömaassa tapahtuva suomen kielen opiskelu jo ennen varsinaisten opintojen suorittamista on tärkeä osa Suomeen integroitumista. Parempi suomen kielen taito lisää opiskelijoiden työllistymistä ja työelämävalmiuksia ja se on etenkin sote-alalla työllistymisen edellytys. Näin ollen emme näe vaatimusta kielen opiskelusta lähtömaassa kielteisenä asiana vaan päinvastoin.

Tilauskoulutus myös mahdollistaa opiskelijan ja työnantajan välisen tutustumisen ja vuoropuhelun jo opiskeluun liittyvien harjoittelujaksojen aikana. Tilauskoulutuksen järjestäjä ja välittäjäorganisaatio ovat tukemassa opiskelijaa näissä tavoitteissa koko koulutuksen ajan. Kokemuksemme mukaan opiskelijat ovatkin olleet tyytyväisiä saamansa koulutukseen ja tilauskoulutusmalliin.

Suomen kansantalouden, työnantajasektorin ja koulutuksen järjestäjien näkökulmasta ainut kestävä tapa toteuttaa koulutusperäistä maahanmuuttoa ovat tilauskoulutukset, joissa

opiskeluun perustuvalla oleskeluluvalla maahan saapuva opiskelija maksaa ainakin merkittävän osan koulutuksestaan itse.

Työnantajasektorin mahdollisuus tilauskoulutusten rahoittamiseen selvitettävä

Esityksessä mainitaan, että ”Pykälän 1 momentin mukaan koulutuksen tilaajana voi toimia Suomen valtio, EU:n tai ETA:n jäsenvaltio, ETA:n ulkopuolinen valtio, kansainvälinen järjestö, suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö. Tilaajana ja rahoittajana voisi tyypillisesti olla Euroopan ulkopuolinen valtio, joka haluaa kouluttaa ryhmän kansalaisiaan suomalaisessa ammatillisessa koulutuksessa tiettyyn tutkintoon. Mahdollista olisi myös järjestää tilauskoulutusta kehitysavun tai muun kansainvälisen taloudellisen avun yhteydessä niin, että tilaajana olisi Suomen valtio, joku muu valtio taikka kansainvälinen järjestö. Lisäksi olisi mahdollista, että koulutuksen tilaisi missä tahansa kotipaikan omaava yksityinen yritys omalle henkilöstölleen. Tilauskoulutuksen tarkoituksena on näin ollen, että tilaaja on joko taho, jolla on intressi tilata osaajia omaan käyttöönsä, kuten yritys, joka kouluttaa työntekijöitään taikka julkinen taho tai järjestösektorin toimija, jolla on intressi yleisesti edistää ihmisten kouluttautumista. Tilauskoulutuksen määritelmään kuuluu myös se, että tilaaja rahoittaa koulutuksen. Tilaajan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukainen hyväksyttävä intressi ei voisi olla yleinen intressi, kuten työvoiman saaminen työvoimapula-aloille tai heikoista taloudellisista tai yhteiskunnallisista oloista tulevien henkilöiden aseman parantaminen.”

Ennen lakimuutosta tulisi tehdä perusteellinen selvitys siitä, ovatko yksityiset ja julkiset työnantajatahot valmiita investoimaan tilauskoulutukseen ja kantamaan riskin siitä, että opiskelija ottaa vastaan maksuttoman koulutuksen ja valmistuttuaan vie osaamisensa muualle. Julkisten ja yksityisten työnantajatahojen kanssa käymien keskustelujemme mukaan heillä ei ole intressiä tai mahdollisuutta rahoittaa tilauskoulutusta ja kantaa em. riskiä.

On myös huomioitava, että työnantajilla ei ole käytännössä mahdollisuutta hallinnoida kokonaista tilauskoulutusryhmää, vaan useimpien työnantajien tarpeet osaajille ovat yksittäisiä. Onnistuneeseen kokonaisuuteen vaaditaan siis vastuullinen tilaajataho, joka kokoaa useamman työnantajan tarpeen yhteen, tekee sopimuksen ryhmästä ilman omaa rahoitusintressiä ja tuottaa osaamista useamman työnantajan tarpeisiin.

Opiskelijoiden oikeusturva, toiminnan eettisyys ja vastuunjako varmistettava

Hallituksen esityksessä mainitaan seuraavaa: *”Tilauskoulutusta koskevia säännöksiä täsmennettäisiin niin, että tilauskoulutusopiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista sovitaan entistä paremmin tilaajien ja koulutuksen järjestäjien välisillä sopimuksilla. Lisäksi säädetään koulutuksen järjestäjien velvollisuudesta tiedottaa opiskelijoille heidän*

oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.” Perusteeksi esitykselle todetaan myös, että ”Tilauuskoulutusta koskeva muutos parantaisi opiskelijoiden oikeusturvaa.”

Opiskelijoiden oikeusturvan, toiminnan eettisyyden ja luotettavien toimintatapojen varmistaminen on ensiarvoisen tärkeää ja hallituksen esitysluonnoksessa kaavaillut muutokset opiskelijoiden oikeusturvan varmistamisesta ovat oikeasuuntaisia. Kannattammekin läpinäkyvyyden sekä opiskelijoiden, oppilaitosten, välittäjäorganisaatioiden ja viranomaisten välisen tiedonvaihdon lisäämistä ja toimijoiden välisen vastuunjaon selkiyttämistä.

Samoin tulee varmistua opiskelijoille kerrottavien opiskelupaikan valintaan vaikuttavien olennaisten tietojen - kuten Suomen elinkustannusten, työmarkkinoiden tilanteen ja työllistymismahdollisuuksien - paikkaansa pitävydestä. Koulutuksen järjestäjien ja välittäjäorganisaatioiden tulee myös aktiivisesti osallistua vuoropuheluun työnantajien kanssa ja heidän osaajatarpeiden kartoittamiseen ennen sopimusten tekoa tilauuskoulutuksen järjestämisestä. Tilauuskoulutukset tulee kohdentaa niille aloille, joille valmistuvilla opiskelijoilla on mahdollisuus työllistyä.

Yhtenä perusteluna suunniteltuihin muutoksiin todetaan, että ”Suomessa järjestetyssä tilauuskoulutuksessa on ajoittain havaittu ongelmia. Esimerkiksi koulutusta tilanneet yritykset ovat perineet opiskelijoilta maksuja, jotka ovat lähtömaiden tulotasoon nähden korkeita, mikä osaltaan on lisännyt opiskelijoiden riskiä altistua hyväksikäytölle tai joutua ihmiskaupan uhreiksi. Tilauuskoulutuksen tilaaja on saattanut laiminlyödä maksut koulutuksen järjestäjälle.” Pyydämme huomioimaan, että em. tapauksissa epäluotettavana tilaajana on toiminut nimenomaan ulkomainen julkisyhteisö – kenialainen maakunta - ei välittäjäorganisaatio.

Tilauuskoulutuksen järjestäjänä olemme nykyisen lainsäädännön puitteissa toteuttaneet onnistuneita ja eettisesti kestäviä tilauuskoulutuksia, joissa yhteistyökumppaniverkostolla – myös välittäjäorganisaatiolla – on selkeä rooli ja vastuu. Tilauuskoulutussovimuksemme perustuvat vastuunjakotaulukkoon, jonka sisällöstä olemme käyneet tarkat keskustelut ja jonka yksityiskohdista sopineet yhdessä yhteistyökumppanien ja välittäjäorganisaatioiden kanssa. Haluamme samoin korostaa, että vastuullisena koulutuksen järjestäjänä kehitämme tilaajayhteisöjen kanssa tilauuskoulutusprosessia jatkuvasti, jolloin opiskelijoiden oikeusturvaa voidaan edelleen kehittää ja esiin nousseita epäkohtia ehkäistä.

Yhtenä opiskelijoiden oikeusturvaa lisäävänä tekijänä näemme myös sulkutilin käyttöönoton, jolla voidaan varmistaa opiskelijoiden riittävä varallisuus Suomessa elämiseen opiskelujen aikana.

Lausunto koskien lukiokoulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

Aiko Academy ei ota kantaa lukiokoulutuksen tilauskoulutusta koskeviin ehdotuksiin. Selvyyden vuoksi todettakoon, että Aiko Academyllä eikä Sasky koulutuskuntayhtymällä ole ollut lukiokoulutuksen tilauskoulutuksen kautta tulleita opiskelijoita.

Lausunto koskien ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

Pidämme tärkeänä oppilaitosten ja tilaajaorganisaatioiden mahdollisuutta rakentaa työelämän tarpeita vastaavia opintokokonaisuuksia, joiden avulla on mahdollista saada pysyvää ja osaavaa työvoimaa kohdennetusti työvoimapula-aloille. Tämä toteutuu parhaiten nykymuotoisella tilauskoulutuksella, emmekä pidä lukuvuosimaksullista koulutusta vaihtoehtona nykyiselle mallille. Lukuvuosimaksuja koskevat ehdotukset aiheuttavat koulutusten määrän pienenemisen ja johtavat väistämättä entistä pahemman työvoimapulaan etenkin pitkällä aikajänteellä tilanteessa, jossa työikäisen kantaväestön määrä romahtaa.

Oppilaitoksille suunniteltu mahdollisuus periä maksut suoraan opiskelijoilta ei myöskään poista niitä riskejä, jotka liittyvät opiskelijoiden Suomeen tulon tarkoituksenaan, taloudellisiin haasteisiin tai lähtömaan tulotasoon nähden suuriin koulutusmaksuihin. Näihin epäkohtiin tulee ja niihin on mahdollista puuttua tilauskoulutuksiin liittyvien toimijoiden - mm. oppilaitosten, tilaajien, OKM:n Maahanmuuttoviraston, Rajavartiolaitoksen, Poliisin, OPH:n ja työelämäkumppanien - välisellä entistä tiiviimmällä yhteistyöllä ja tiedonvaihdolla.

Samoin on huomioitava, ettei useimmilla koulutuksen järjestäjillä ole todellista mahdollisuutta toimia opiskelijoiden lähtömaissa, mikä on käytännössä vaatimuksena sille, että toimintaan liittyvät epäselvyydet – mm. todistusten väärentämisiin liittyvät seikat, voitaisiin luotettavasti karsia pois. Em. mahdollistuu nähdäksemme parhaiten luotettavien kumppanien kautta, joilla on paikallinen presenssi ja joiden kanssa tilauskoulutuksen järjestäjät voivat tehdä selkeät sopimukset vastuunjakotaulukoineen.

Nykyisen mallin aikana tilauskoulutuksen järjestäjät ovat samoin oppineet paljon eri toimijoiden kanssa toteutettavasta yhteistyöstä, mikä on mahdollistanut yhteistyökumppaneiden entistä tarkemman valinnan, tilauskoulutuksiin liittyvien epäkohtien ja epäluotettavien toimijoiden karsimisen yhteistyökumppanien verkostosta.

Yleisiä huomioita

Tilauskoulutukseen liittyvien prosessien rakentaminen on vaatinut merkittävät taloudelliset ja ajalliset panostukset koulutuksen järjestäjien henkilöstöresursseihin ja luotettavan verkoston rakentamiseen.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus mahdollistaa jo nykyisellään eettisesti, läpinäkyvästi ja kestävästi toteutettuja kohdennettuja ratkaisuja

yri­tysten ja yhteisöjen tarpeisiin, erityisesti niillä aloilla ja alueilla, joilla tarpeisiin ei ole mahdollista vastata hakijoiden puuttumisen vuoksi. Nykymallin mukainen tilauskoulutus on siksi oikein ja vastuullisesti toteutettuna Suomen valtion, työnantajien, koulutuksen järjestäjien ja tilauskoulutusopiskelijoiden kannalta järkevin ja kokonaisedullisin toimintamalli.

Mikäli lakimuutos esitetyistä perusteluista huolimatta kuitenkin toteutetaan suunnitellusti, voimaan tulon aikataulua tulee tarkoin harkita ja siihen on varattava riittävä siirtymäaika. Tällä turvataan voimassa olevien sopimusten mukaisten koulutusten loppuun saattaminen nykyisen lainsäädännön puitteissa ja varmistetaan opiskelijoiden oikeusturva. Näin myös tilauskoulutuksen järjestäjillä olisi mahdollisuus uudelleen järjestellä toimintansa uuden lainsäädännön mukaisesti.

Tampereella 1.8.2025

Aiko Academy Oy

Urmas Tiits

Toimitusjohtaja

Antti Lahti

Hallituksen puheenjohtaja